

על נהרות קרלה

מדינת קרלה בדרום מערב הודו שונה מאוד מהתמונה ההודית האופיינית; לא רק בנופים, בשפה ובמסורת, אלא גם באווירה הטרופית הייחודית. יש גם אטרקציות יהודיות מפתיעות. עכשיו העונה ← יתם יעקבסון

השאר כבר אינם. מזמן עלו לארץ, והשאר אינם בין החיים", הסבירה תוך שהשחילה את המחט והידקה כמשיכת חוט. המפגש עם שרה הוא עכורי רגע שבו אני קופא ומשחור מול עוגן מיקומה הקבוע את כל המקומות שבהם שוטטתי מאז מפגשי הקודם איתה. "למה את לא עולה לישראל?", שאלתי אותה פעם. "מוכן שהייתי בישראל, ביקרתי אצל המשפחה. אבל אני מעדיפה להיות כאן. פה כולם מכירים אותי ומכבדים אותי: הינדים, מוסלמים, נוצרים - כולם. אתה רואה את הבחור הזה? זה עיסאם, שמשחיל עכורי את החוט במחט. הוא מוסלמי, אבל עוזר לי להכין כיפות. בישראל אנשים גאים מדי, כאן כולם חברים של כולם".

בית הכנסת פרדסי של קהילת היהודים ה"לבנים" (שמוצאם מאירופה), שאליה משתייכת גם שרה, שוכן בקצה סמטה חסרת מוצא, ומעיד אחרת. מאז שהגיעו יהודים אירופים לדרום הודו התקיימו כאן שתי קהילות מבודדות. זו של ה"קאלה" (היהודים השחורים) וזו של ה"גורה" (היהודים הלבנים), שזה מקרוב באו. יעיד על כך שמה, שתרגומו מהשפה ההינדית הוא זה.

← "לא, מעולם לא היה בבית הכנסת שלנו שמש בשם משה כהן, גם לא פלורי וגם לא משפחה בשם ווגואיבי", ענתה לי שרה כהן בביטחון נחרץ. פגשתי אותה יושבת בפתח ביתה, הסמוך לבית הכנסת פרדסי בקוצ'ין בדרום הודו, ונחפזתי לשאול אותה לגבי ויהיון ההיסטורי של הדמויות שעליהן כתב סלמאן רושדי בספרו "האגדה האחרונה של המור" (יצא בעברית בהוצאת כתר). מאז חלף כבר עשור. את שרה אני ממשיך לפגוש בכל פעם שבה אני מודרך מסע לדרום הודו. היא תמיד לובשת את אותה שמלה, או לפחות כך זה נראה, יושבת באותה תנוחה ממש, ורוקמת עיטורים לכיפות, כשמשקפיים עבים מונחים על חוטמה. בארשת חמורה, אדישה משהו, היא מביטה על הרחוב שבו פוסעים בהתרגשות יהודים מרחבי העולם שבאים להתחקות אחר זכר הקהילה היהודית בדרום הודו, גם בימים של פיגועים ושל איומי פיגועים במטרות היהודיות וישראליות. בתת-היבשת ההודית. "אחי ואני הם בני משפחת כהן היחידים כאן. כל

בשנת 1662 הוחרב המבנה המקורי על-ידי הפרוטוגונים, שהשליטו את האינקוויזיציה גם בחופיה של הודו, אך שנתיים מאוחר יותר, כשהאזור נכבש על-ידי ההולנדים, בית הכנסת נבנה מחדש. רצפתו של בית הכנסת יוצאת דופן ועשויה כולה אריחי חרסית כחולים-לבנים, שעליהם צוירו בתים זעירים, פלגים ועצי ערבה שצורתם משתפלת. סלמאן רושדי הוסיף להם הוד מסתורי כשכתב: "אם תחקור די זמן תמצא את הסיפור הפרטי שלך על אחד הריבועים הכחולים-לבנים, כי הציורים שעל האריחים יכלו להשתנות... דור אחר דור, כדי לספר את סיפורם של יהודי קוצ'ין" (עמוד 75).

בארץ נוטים לקרוא להם יהודי קוצ'ין ולא יהודי קרלה, ורבים אינם מקשרים כלל בין השתיים, שכן יהדות קוצ'ין הוא שם כולל לכמה קהילות יהודיות בערים ובכפרים בדרום מערב הודו, באזור שהיה ידוע בעבר כממלכת קוצ'ין וכיום נמצא בתחומי מדינת קרלה (Kerala). כמעט כל יהודי קוצ'ין עלו ארצה בשנות ה-50 וה-60. הייתה זו אגב העדה על כך. פליניוס הזקן, שחיבר בשנת 77 לספירה

הזהב השחור של קרלה

היחידה שמימנה את הוצאות עלייתה לארץ בעצמה. הם מכרו את מרבית רכושם ותמורתו נמסרה לסוכנות היהודית, וראוי לציין גם שלא עלו בגלל אנטישמיות ורדיפות שכן מצבם היה טוב. לצד בית הכנסת המוכר והמתויר למדי ישנם בקרלה בתי כנסת נוספים, רובם חרבים או סגורים על מנעול וברית. אחד הנגישים יחסית נמצא סמוך לרחוב היהודים (Jews Street) בעיר השכנה ארנקולם (Emakulam). זה שנים משמשת המבואה שלו כחנות דגי נוי, ועד לאחרונה הוא עצמו שימש כמחסן.

הסיבה להתעקשותם של האירופים להשתלט על חופי קרלה ולשלוט בהם הייתה התבלינים הריבים, ובראשם הפלפל השחור, שהכניסו הון לסוחר בהם. סחר תבלינים בין קרלה לאירופה מוכר כבר בתקופה הרומית, ובשנים האחרונות הולכים ומתרכבים שרידים ארכיאולוגיים המעידים על כך. פליניוס הזקן, שחיבר בשנת 77 לספירה

נופי קרלה. בתי הסירה השטים בתעלות, תהלוכת פילים לנבדו האל, מטעי התה שנטעו הבריטים ושיח הפלפל, שמשך לקרלה את הסוחרים ואת מגילי הארצות האירופים

את "תולדות הטבע", שיצא חוצץ נגד רכישת הפלפל וזליגת ההון האימפריאלי תמורת סחורות מטופשות בעיניו, כתב: "די מפתיע שהפלפל נעשה כה אופנתי. בראותנו מוצרים אחרים שבהם אנו משתמשים, לעתים זוהי מתיקותם ולעתים זוהי צורתם שמושכת את תשומת לבנו. בפלפל אין דבר שעשוי לעורר בנו את הצורך להמליץ עליו כפרי או כגרגיר יער. הדבר הנחשק היחיד בו שהוא יוצא דופן הוא חריפותו, ולמרות זאת אנו מייבאים אותו כל הדרך מהודו; מי בכלל היה הראשון שהפך אותו לפרויט מוזון ומי, אני תוהה, היה האיש שלא היה שבע רצון ונכון לאכול רק מתוך הסיפוק של תאבונו החמדני?".

מדרונות עצומים, המוריקים משלל מטעי תבלינים מעטרים גם כיום את המדרונות הגשומים של הרי הגאטס, התחממים את מדינת קרלה ממזרח. למרגלות ההרים, ברצועת החוף שוקקת החיים יש שפע לגונות ותעלות מים טבעיות, שחלקן הורחבו ונחפרו על מנת לאפשר ניווד טוב יותר של

מסביב לעולם

27 בפברואר עד 3 במארס

יוון, יום שני הנקי

נראה שהשנה יותר מתמיד, אחרי ההפגנות, המהומות והגזו המדמיע ברחובות אתונה בעקבות תוכנית הצנע, זקוקה יוון ל"יום שני הנקי". אין ליום הזה שום קשר לניקיונות. ה"קטארה דפטררה" (Kathara Deflera) הוא מילולית יום שני הנקי, אבל בעצם זהו יומה הראשון של תקופת הלנט, אותם ארבעים ימים שלפני הפסחא, ובהם מקובלים צומות ותעניות. היום הראשון של הלנט הוא יום שמח דווקא, שחוגגים אותו עם הרבה מוזיקה יוונית, תלבושות מסורתיות, עפיפונים צבעוניים והרבה מאכלים מסורתיים שמבוססים על דגים ועל פירות ים, שכן בתקופת הלנט לא נוהגים לאכול בשר.

איפה: אתונה
מתי: 27 בפברואר

קפריסין, יום שני הירוק

גם בקפריסין חוגגים את היום הראשון של הלנט, ברגסה מטע שונה. כמו ביוון, גם בקפריסין מעיפים עפיפונים צבעוניים, ומתקיימת תחרות גדולה בעיר פאפוס. בקפריסין מכנים אותו "יום שני הירוק", אולי מפני שביום הזה מקובל לצאת לטבע ולערוך פיקניקים של אוכל צמחוני. יש עדיין שיירי קרנבל באוויר, עם מוזיקה וריקודים ותלבושות קרנבליות שמחר כבר יאופטו עמוק בארון עד לשנה הבאה.

איפה: קפריסין
מתי: 27 בפברואר

איסלנד, יום הבירה

מזרז ככל שזה נשמע, עד 1989 הבירה הייתה משקה לא חוקי באיסלנד. האיסור הוטל ב-1915 ונאכף מאז בקפדנות במשך 74 שנה, עד אחד במארס 1989. באופן לא מפתיע הפך תאריך הלגליזציה ליום של חגיגות ושל מסיבות המלוות, כמובן, בשתייה רבתי. אם אתם מגיעים במקרה למדינת דווקא באחד במארס, אל תותתרו על קפיצה לבר הסמוך. כל המועדונים והברים יהיו פתוחים שלא כרגיל עד ארבע בבוקר.

איפה: בעיקר בריקיאוויק
מתי: 1 במארס

ספרד, הקדוש והממתקים

אם אתם מגיעים לברצלונה בתחילת מארס, אל תחמיצו את הפייסטה של סנט מדיר (Sant Medir). בתוכנית האמנותית תהלוכה צבעונית עם רוכבי סוסים בתחפושות עם דגלים צבעוניים, משאיות מקושטות וכרכרות רתומות לסוסים שמהן מומטרים ממתקים על הקהל שעומד ומריע בצדי הדרך. מקורו של הפסטיבל המתוק הזה הוא במסורת מהמאה ה-16, בעלייה לרגל לכבודו של אמטריו הקדוש (Santo of Emeterio) המכונה סנט מדיר, המזוהה עם שעועית דווקא. אולי במקור השליכו על הקהל שעועיות, אבל עם השנים השתדרגה המסורת לממתקים. החגיגה מסתיימת במופע זיקוקים ב"Jardines".

איפה: רובע גרסיה (Gracia), ברצלונה
מתי: 3 במארס, 20:00 בערב
אייטורנו: www.santmedir.org/ca

מידע מעשי

הגעה: הדרך הטובה ביותר להגיע אל קרלה היא בטיסת פנים ממומבאי. יש טיסות גם משאר הערים הגדולות בהודו

מטבע מקומי: רופי הודי; השער הוא 25 רופי לדולר

מקומות לינה: בקרלה שפע מקומות לינה. לאורך החופים, בעיקר באזור Kovalam, ישנם מלונות חמישה כוכבים מפנקים

מסעדות: המזון הקרלי כולל שפע מאכלי ים ודגים

עונות מתאימות לטיול: החורף הוא העונה הנעימה ביותר לטייל בה בדרום הודו. בדרך כלל זו גם עונה ללא גשמים

רשתות הדיג. מסורת מקומית, אחד מסמלי המקום

לרקוד עם פילים

"תצטרף לחגיגה במקדש הלילה?", שאל אותי חברי הארוק סוצ'ינדרה. לא יכולתי לסרב. הריקשה הובילה אותנו במבוך דרכים צרות ואפלות אל כפר שבמרכזו מקדש מואר והומה אדם. השעה הייתה שתיים לפנות בוקר. באותו לילה החל הפוראם (Puram), תהלוכה לכבודו של האל. בחצר המקדש ניצבו בשורה שבעה פילים מהודרי חטים ומקושטים לתפארת, שעליהם רוכבים ומשמיים בקודש. על הפיל המרכזי הוצבה תמונה של אל המקדש. לפני הפילים, שהתקדמו אט-אט, עמדו עשרות גברים חשופי חזה וניגנו בחצוצרות ובתופים. הקצב סחף אותי מיד, והתקדמתי תוך שאני מתנועע כמו כל שאר האנשים שסביבי.

שוב ושוב הקיפו הפילים את המקדש, וההמון עמם. בעבר הייתה קרלה משופעת פילים, אך כיום נותרו רק מעטים מהם כטבע, בעיקר בשמורת פריאר (Periyar). כליל המחרת חזר הטקס, אך במקביל לו נערך בפנינת החצר מופע קטקאלי (Katakali). על הבמה התנועעו בקצב דמויות מאופרות מכף רגל ועד ראש ועיניהם אדומות כדם. הארמוניות נגרמת כתוצאה מגירוי נימי הדם בעזרת זרע ועיר של סולנום, המוחרר אל מתחת לעפעף התחתון. הנמים מתרחבים ומאדימים את העין כולה. בתום המופע מוציאים בהזירות את הזרע מבלי שייגרם לעין כל נזק.

יותר מכול מפורסמים רקדני הקטקאלי בשליטתם המוחלטת בשרירי הפנים. שליטה זו חשובה כיוון שלכל הבעה של הדמויות במופע יש משמעות. ביצוע הבעות השונות, שאותן מכיר קהל הצופים היטב, דורש מיומנות רבה וחובה לדייק בהן. כדי להיעשות רקדן קטקאלי יש להצטרף לבית ספר מיוחד בגיל 10. הלימודים נמשכים 15 שנה: כל רקדן חייב לדעת לסובב את אישניו בכל כיוון: במעגלים משמאל לימין ומימין לשמאל, למעלה ולמטה ומצד לצד, וכל זאת בקצבים משתנים. כן יש לשלוט בהבעות פנים משתנות ובתנועות ידיים וגוף. תנועות מסוימות נועדו להביע רעיון, דמות או חפץ, אולם בנוסף ישנה תנועת ידיים מיוחדת עבור כל אות באל"ף-בי"ת המקומי. על-ידי רצף תנועות כאלה יכול הרקדן "לדבר" בשפת סימנים. מול הבמה המאולתרת ישב קהל רב של כפריים. רבים מהצופים היו מפקחים או מנומנים, אחרים ניהלו שיחות חולין, אך בי פיעמה התרגשות אדירה נוכח מורשת חיה של עבר תרבותי עשיר.

g@globes.co.il

קרלה מתגאה בשיעור יודעי הקרוא וכתוב הגבוהים ביותר בהודו, ובשיעור הקטן ביותר של מובטלים

טקסים ומסורות. רקדן קטקאלי, השולט בשרירי פניו באופן מושלם, ותהלוכת פילים מקושטים

נברלת מסכיבתה בשפה המדוברת בה, הנקראת מליאלם (Malayalam), ובריבוי הרמות והאמונות שבה (56% הינדואים, 25% מוסלמים, 19% נוצרים. עד המאה ה-20 התקיימה בה גם קהילה יהודית גדולה יחסית, אבל כמעט כולה עלתה לישראל). קרלה מתגאה בשיעור יודעי הקרוא וכתוב הגבוהים ביותר בהודו, ובשיעור הקטן ביותר של מובטלים. זהו גם המקום היחיד בעולם שבו מפלגה קומוניסטית נבחרת בבחירות דמוקרטיות. לפי חוק לא כתוב אך מוכר לכול, על מנת למנוע מאיוושהי מפלגה לצבור כוח רב ומשחית, המפלגה השלטת מוחלפת מדי בחירות.

מקורותיה של הנצרות בקרלה קדומים מאוד. המסורת גורסת שכבר באמצע המאה הראשונה לספירה נחת שם תומאס, אחד מ-12 השליחים, כדי להפיץ את האמונה. הוא ייסד במקום שבע כנסיות והמשיך למורח הודו (אזור העיר צ'נאי של היום), שם הוצא להורג כמרטיר. אפשר לבקר במר תומה (Mar Toma), המקום שבו לפי המסורת נחת השליח. הוא נמצא במרחק שעת נסיעה מקוצ'ין צפונה. במקום כנסייה גדולה ומפוארת, שמתהדרת באיקונות המתארות את מעמד הגעתו ובמפות המציגות את נדודיו.

בקדמת הכנסייה (הפונה בניגוד למקובל מערבה, על מנת להזכיר את כור מחצבתו של השליח) דלת זכוכית אטומה מקומרת, שנפתחת לשני הצדדים רק כשמסובבים אביזר דמוי הגה של אונייה. כשהדלתות מוסטות לצדדים מתגלה חלל עגול ומבודד שבקצהו ארון נאה ובו קופסת זהב שבה עצם קטנה מעצמותיו של הקדוש.

התבלינים אל נמלי הים. בשולי התעלות צומחים מטעי קוקוס, מנגו ובננות ושרות נרחבים של אורז. באוויר מרחפים עיטמים שצוללים מפעם לפעם אל המים ודג בטופריהם.

על התעלות הללו ניתן להפליג בבתי ספינה מהודרים וממוזגים, שבהם צוותים מסורים שנוכחים להציע ארוחה מגוונת ושתייה קרה כל אימת שרוצים. חלק מהספינות מותאמות לזוג, ואחרות - לכמה חברים. בלילה הן תמיד עוגנות במקום שליו תחת צלליות כפות קוקוס מרשרשות באור ירח. מי שרוצים להתנסות בשיט תעלות מיוחד יותר צריכים להפש חברות המציעות הפלגות בסירות משוטטים קטנות וצרות, שיכולות לנוע בתעלות צרות מאוד. הקצב האיטי מאפשר התבוננות בחיים הכפריים המתנהלים ממש על גדות המים. במקומות שונים ניתן לחנות לארוחה קלה, לשתות מי קוקוס ישר מהאגוז, או להתרשם ממפעל לייצור חבלים מסיבי הקוקוס.

בעקבות השתלטות הבריטים על האזור הובא להרי הגאטס גם התה. מטעיו מכסים כיום שטחים נרחבים, שמתהדרים בירוק עזומכשף. אחד המקומות היפים ביותר להלך בהם בין מטעי התה בסמיכות לפסגות הרכסים הוא העיירה מונאר (Muniar), שבה גם מלונות טובים. בדרך אליה חולפים על-פני כמה וכמה חוות תבלינים.

המקום הכי מתוקן בהודו

הרי הגאטס חוסמים לא רק את ענני המונסון מלנוע מזרחה, אל מרחבי הצחיחים של מחוז טמיל נאדו. הם גם יוצרים חיץ תרבותי וחברתי. קרלה

